

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ЧУПРИНА ОЛЕКСІЙ В'ЯЧЕСЛАВОВИЧ

УДК 342.951

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ ПЕРЕРОБКИ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент
Шульга Марія Герасимівна,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, професор кафедри адміністративного
права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Кормич Борис Анатолійович, Національний університет
«Одеська юридична академія», завідувач кафедри морського та
митного права;

кандидат юридичних наук, доцент
Мазур Анатолій Васильович, Університет митної справи та
фінансів, доцент кафедри адміністративного та митного права

Захист відбудеться «18» грудня 2015 р. о «10.00» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розіслано «16» листопада 2015 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Загальнотеоретичні й галузеві аспекти правових режимів неодноразово ставали предметом дослідження вченими-юристами. Зусилля дослідників також спрямовувалися на пошук оптимальної правової моделі режиму на стику теоретичних і галузевих юридичних наук. Зокрема, предметом дослідження були теоретико-галузеві засади самого поняття «правовий режим», коли режимне регулювання державою соціальних процесів взаємопов'язувалося з такою характеристикою правової системи як цілісність, здатністю забезпечити сталий розвиток і її функціонування в умовах впливу чинників об'єктивної та суб'єктивної реальності. У цьому плані заслуговує на увагу висновок про те, що правові режими в умовах високої динаміки суспільних відносин надають їм певної стійкості й тоді соціальні процеси в результаті режимного нормативного впливу відбуваються однаково на всій території держави.

Визначальна роль останньої в процесі режимного регулювання суспільних процесів (реалізація правових режимів дійсно відбувається цілою системою різного рівня органів державної влади) обумовили виокремлення адміністративно-правових режимів. У свою чергу, в переважній своїй більшості в класифікаціях правових, і зокрема адміністративно-правових режимів, чільне місце посідають митні режими.

Разом із тим, саме виокремлення (групування) правових митних режимів не дає відповіді на питання про змістовне навантаження цього терміна в теорії та законодавстві, співвідношення митних режимів із такими поняттями, як «режим управління митною справою» або «митна процедура», чи «режим митного права», «митно-правовий режим», місце митних режимів у механізмі митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

За таких обставин неминуче постає проблема адекватного потребам практики здійснення зовнішньої торгівлі унормування тих митних режимів, які традиційно відносять до так званих економічних митних режимів.

Про винятковий економічний характер митних режимів переробки свідчить те, що статистичні дані щодо експорту та імпорту давальницької сировини становлять окремий блок зведеної інформації в межах рубрики «Зовнішньоекономічна діяльність», яка традиційно виокремлюється у відповідній Класифікації як окремий вид економічної діяльності.

Слід зазначити, що наразі не існує глибокого комплексного наукового аналізу нормативно-правового забезпечення митних режимів переробки як окремого митно-правового інституту. Представники вітчизняної науки не приділили даній темі належної уваги, а єдиним дослідженням правового регулювання митних режимів переробки, проведеним у близькому зарубіжжі, є захищена майже півтора десятиліття тому дисертаційна робота В. В. Єгізарової.

У ній, з одного боку, розглянуто загальні положення про митні режими (поняття митного режиму і його місце в системі правових режимів, структура та зміст митного режиму, принципи митні режимів, класифікація митних режимів), особливості митних режимів переробки (нормативно-правова база та поняття митних режимів переробки, зміст митних режимів переробки). З іншого – предмет дослідження не виправдано розширено за рахунок аналізу питань юридичної відповідальності за порушення митних правил (загальні положення про відповідальність за порушення митних правил, що посягають на порядок застосування митних режимів, відповідальність за порушення митних правил, що посягають на порядок застосування митних режимів переробки товарів).

Усе це зумовлює необхідність системного вивчення відповідних режимних правил в їх сукупності крізь призму понять, більших за своїм обсягом: правовий режим, адміністративно-правовий режим, митний режим.

Науково-теоретичні засади нашого дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі теорії держави і права, адміністративного права та процесу, а саме: В. Б. Авер'янова, М. І. Агабалаєва, С. С. Алексєєва, Д. М. Бахраха, В. В. Белєвцової, Г. С. Бєляєвої, Ю. П. Битяка, В. В. Богуцького, І. П. Голосніченка, Т. О. Коломоєць, С. О. Кузнїченка, О. В. Малько, М. І. Матузова, Т. П. Мінки, В. Я. Настюка, А. О. Нечитайленка, П. М. Рабіновича, В. Б. Рушайла, І. О. Соколової, Ю. О. Тихомирова, В. Д. Ткаченка, О. М. Турко.

У роботі було використано напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячені аналізу проблем митного права, зокрема роботи І. С. Барзілової, К. В. Бережної, Є. В. Додїна, В. В. Єгіазарової, В. Є. Зобова, С. І. Істомїна, А. Ю. Кожанкова, Б. А. Кормича, О. О. Крестьянінова, А. В. Мазура, М. В. Мельника, В. В. Прокопенка, Д. В. Приймаченка, І. М. Рєзніка, В. О. Сбєжнева, А. Є. Татарїнова, Д. В. Чермянінова, О. А. Шахматєєва, М. Г. Шульги.

Крім того, в межах теми дисертаційного дослідження було проаналізовано праці представників економічної науки, зокрема М. В. Бабїчевої, О. П. Гребельника, Н. М. Джалолова, Т. С. Єдинак, В. П. Науменка, Н. В. Осадчої, П. В. Пашка, В. О. Шамахова.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до цільових комплексних програм «Права людини і проблеми організації та функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування в умовах становлення громадянського суспільства» (державна реєстрація № 0106U002285) та «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (державна реєстрація № 0111U000966).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого 2 вересня 2010 р. (протокол № 1).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в тому, щоб на підставі досягнень юридичної науки, норм чинного законодавства та практики їх реалізації визначити сутність митних режимів переробки на митній території та за її межами, їхню структуру та зміст, умови, вимоги та обмеження, розробити теоретичне підґрунтя для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує суспільні відносини у даній сфері.

Відповідно до поставленої мети ставилися такі завдання:

- розкрити ознаки поняття митного режиму та з'ясувати його місце в системі правових режимів, проаналізувати структуру й зміст митних режимів;
- запропонувати найбільш оптимальну класифікацію митних режимів із виокремленням групи митних режимів переробки;
- з'ясувати зміст понять митних режимів переробки;
- розкрити нормативно-правову основу режимного регулювання переробки товарів на митній території та за її межами;
- визначити особливості структури митних режимів переробки, виконувані ними функції;
- з'ясувати прогалини нормативно-правового врегулювання митних формальностей щодо товарів, задекларованих у митні режими переробки, та запропонувати шляхи їх усунення.

Об'єктом дослідження обрано суспільні відносини, що виникають між суб'єктами транскордонного переміщення товарів і митними органами доходів і зборів у процесі застосування митних режимів переробки.

Предметом дослідження є правове регулювання митних режимів переробки на митній території та за її межами.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дисертаційної роботи є сукупність таких методів наукового пізнання, як загальний науковий, діалектичний і системний методи дослідження.

У процесі вивчення окремих питань дисертації були використані також такі методи: історико-правовий – при розгляді становлення митних режимів переробки (підрозділи 1.3, 2.1); логіко-нормативний – у процесі аналізу нормативно-правових актів, що регулюють режим переробки на митній території та поза її межами (підрозділ 2.3); логіко-семантичний – для обґрунтування понятійного апарату митних режимів, у тому числі переробки (підрозділ 1.1); системний метод дозволив задіяти законодавство, що регламентує порядок запровадження митних режимів переробки й виконання режимних правил і вимог, а також простежити динаміку тенденції його розвитку, дослідити структуру митного режиму, в тому числі митних режимів переробки (підрозділи 1.2, 2.2). За допомогою методу порівняння

проаналізовано законодавство інших країн та виділено норми, які можна було б втілити в законодавство України (підрозділи 1.1, 2.1). Нормативно-правова основа митних режимів переробки досліджувалася за допомогою методу моделювання, статистичного та догматичного методів (підрозділ 2.1).

Нормативну базу дисертації становлять Конституція та закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, відомчі акти Державної фіскальної служби України, інших центральних органів виконавчої влади, довідкова література, публікації в наукових періодичних виданнях, що стосуються правової регламентації митних режимів переробки, узагальнення практики митної діяльності. Вивчалися також окремі положення законодавства зарубіжних країн, які можуть бути впроваджені в Україні.

Емпіричну основу дослідження склали статистичні показники та матеріали діяльності митних органів, дані практичного функціонування митних режимів переробки в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній юридичній науці комплексною науковою працею, яку присвячено визначенню сутності митних режимів переробки на митній території України та за її межами (групи митних режимів економічного характеру), їх структури та змісту, умов, вимог та обмежень, розробленню теоретичного підґрунтя для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує суспільні відносини у даній сфері.

За результатами проведеного дослідження в роботі сформульовано та обґрунтовано положення, висновки і пропозиції, що містять елементи наукової новизни та виносяться на захист, а саме:

уперше:

– на рівні монографічного дослідження розглянуто митні режими переробки як правову категорію, з'ясовано їхнє місце в системі правових режимів;

– визначено змістовне наповнення терміна «операції з переробки товарів» й запропоновано привести його у відповідність до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур;

– конкретизовано особливості здійснення митних формальностей у митних режимах переробки, а саме отримання відповідного дозволу, встановлення строків переробки товарів, митного оподаткування товарів та залишків переробки;

удосконалено:

– зміст поняття митного режиму через встановлення співвідношення його з термінами «ввезення (вивезення) товарів, транспортних засобів», «митний статус товарів», «випуск товарів»;

– класифікацію митних режимів через виокремлення групи митних режимів переробки;

– аргументацію щодо застосування в МК понять «правовий статус», «митний статус» (останнього – у відповідності до МК ЄС);

набули подальшого розвитку:

– науковий аналіз структури й змісту митних режимів, зокрема переробки, з точки зору умов, заборон, обмежень і вимог;

– обґрунтування підстав зміни або відкликання дозволу на переробку товарів, що забезпечить реалізацію принципу адекватності вчинюваним правопорушенням відповідних право обмежень;

– пропозиції щодо практичного застосування митних режимів переробки; при цьому визначено наявні проблеми нормативно-правового забезпечення та запропоновані шляхи їх вирішення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що опрацьовані висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані:

– у науково-дослідницькій роботі – для подальшого поглибленого теоретичного вивчення митних режимів переробки як окремих видів митних режимів і для наступних наукових розробок у митній сфері;

– у правотворчості – при розробці й удосконаленні адміністративного та митного законодавства з питань регламентації митних режимів переробки, зокрема щодо розширення переліку переробних операцій, спрощення процедури отримання дозволу для заявлення товарів у ці режими та митного оформлення відходів і залишків від готової продукції тощо;

– у правозастосовній діяльності – працівниками митних органів для оптимізації їх практичної діяльності й правильного розуміння норм законодавства;

– у навчальному процесі – в процесі читання дисципліни «Адміністративне право», «Митне право», при підготовці методичних і навчальних посібників, а також підручників для вищих навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та висновки, сформульовані в дисертації, обговорено на засіданнях кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, на якій виконувалася робота. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження були оприлюднені на трьох науково-практичних конференціях, а саме: VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)» (м. Дніпропетровськ, 2013); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих учених «Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення» (м. Бердянськ, 2013); Міжнародній

науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку права і держави в умовах міжнародних інтеграційних процесів» (м. Дніпропетровськ, 2013); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Верховенство права у законодавчих процесах» (м. Тернопіль, 2015).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли своє відображення у 9 наукових публікаціях, з яких п'ять статей опубліковано в наукових фахових періодичних виданнях з юридичних наук, а також у чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, що містять шість підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 195 сторінок, з яких основний текст становить 166 сторінок. Список використаних джерел налічує 241 найменування й розміщений на 29 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено стан наукової розробки проблеми, з'ясовано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, наведено дані щодо їх апробації та публікації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження митних режимів переробки» складається з трьох підрозділів і висновків до нього.

У підрозділі 1.1 «Сутність митного режиму та його місце в системі правових режимів» позицію автора визначає ідея визнання митного режиму правовим, тому відповідь на питання щодо місця митних режимів у системі правових режимів з'ясовується через встановлення змісту таких понять, як «правовий режим», «адміністративно-правовий режим», «правовий режим переміщення товарів через митний кордон», «митно-правовий режим», «митний статус», «митний режим» тощо, і на цій підставі досліджено їхнє співвідношення.

Для відповіді на заявлене в назві цього підрозділу питання проаналізовано правові режими, проблематика яких безпосередньо пов'язана із загальними дозволами й загальними заборонами.

Підтримано думку, що для сфери митної справи характерною є режимно-правова регламентація діяльності суб'єктів цієї специфічної сфери правовідносин. На основі аналізу широкого кола наукових праць зроблено висновок, що у більшості своїй фахівці в галузі теорії права, адміністративного та митного права визнають митний режим невід'ємним інструментом правового регулювання митних відносин, який, будучи різновидом правового і відповідного

адміністративно-правового режимів, включає в себе застосовувані до них загальні вимоги та умови.

Піддано критиці ідею відмови від терміна митного режиму на користь поняття митні процедури, розмежовано поняття митної процедури, процедури, процедури переміщення товарів, а також митного режиму та митно-правового режиму, правового режиму переміщення через митний кордон товарів, транспортних засобів, режиму митного регулювання. Зроблено висновок, що в чинному законодавстві бракує одноманітності в підходах до формування термінологічної моделі митно-режимних відносин.

Хронологічний аналіз легального визначення поняття митного режиму у вітчизняному законодавстві надав підстави стверджувати, що, по-перше, його відсутність у кодифікованому акті в галузі митної справи, й навіть у Законі України, спричинило невиправданий плюралізм підходів до його означення в підзаконних актах, по-друге, такі означення завжди передбачали певний набір правових засобів регулятивного характеру.

Розкриваючи ознаки легального визначення поняття митного режиму, вказано, зокрема, на те, що митний режим визначає характер і зміст митних правовідносин (детермінуючи митну процедуру, він обумовлює набір митних формальностей, що є сукупністю дій імперативного характеру, які підлягають виконанню і митним органом, й особою, тобто носієм митного режиму).

У підрозділі 1.2 «Структура та зміст митного режиму» встановлено, що захищені останнім часом дисертаційні роботи не дозволяють стверджувати про формування єдиної теорії митних режимів. І якщо поняття змісту митного режиму вже було предметом ретельного дослідження, обговорення в середовищі правників, широко вживається в навчальній літературі, то термін «структура митного режиму» дотепер не отримав такої вкрай важливої якості, характерної для наукових термінів, як стійка однозначність.

Задля формування чіткого уявлення про структуру митного режиму автор удався до аналогії з терміном «структура правового режиму», яка дійсно включає такі елементи, як носій режиму, режимні правові засоби, режимні правила, правові статуси суб'єктів режимного регулювання тощо.

З'ясовано, що зміст митних режимів підпорядкований завданням і цілям митної політики, а принцип пріоритетності є одним із принципів митних режимів. Зміст митних режимів проаналізовано з таких позицій: а) системності (використано положення теорії правових режимів і теорії адміністративно-правових режимів; б) співвідношення загального й спеціальних режимів; в) визначення об'єкта митного режиму; г) взаємопов'язаності із завданнями й цілями митної політики; г) співвідношення із термінами «митний режим», «митна процедура», «митні формальності»; д) правовреалізації (носій режиму реалізує право

на вільний вибір митного режиму) й право обмеження (носій режиму обмежує себе в частині розпорядження й користування товаром чи транспортним засобом комерційного призначення).

Умоглядне зіставлення правових стимулів і обмежень митних режимів дозволило зробити висновок про їхню різноспрямованість. Висловлено думку про переважання в митних режимах функції стимулювання: ці режими утворюють своєрідні середовища реалізації суб'єктами ЗЕД своїх економічних можливостей через упровадження правових дозволів, стимулів, пільг, заохочень; меншою мірою передбачають правові обмеження, заборони, запобіжні заходи, санкції.

У підрозділі 1.3 «Класифікація митних режимів переробки» зазначається, що підходи до розподілу митних режимів на групи є різними в залежності від критеріїв, цілей (вони можуть бути дослідницькими або дидактичними).

Із дискусії щодо класифікації адміністративно-правових режимів, на думку автора дисертаційної роботи, впливає, зокрема, що групування митних режимів можливе у випадку, коли надано відповідь не лише на питання про існування комплексних адміністративно-правових режимів, але й щодо наявності або відсутності логічної конструкції «митний режим (загальний) – митні режими (спеціальні)».

Узагальнюючи викладене, запропоновано поділяти всі митні режими на декілька груп залежно від передбачених митним законодавством умов, приписів, обмежень, заборон і вимог щодо заявлених у ці режими товарів і транспортних засобів комерційного призначення. Відповідно кожному режиму позначено наступним чином: митні режими випуску, митні режими умовного випуску, митні режими переробки; митні режими екстериторіального типу; митні режими виключення.

Розділ 2 «Правові особливості митних режимів переробки» містить три підрозділи та висновки до нього.

Підрозділ 2.1 «Нормативно-правова основа митних режимів переробки» посідає в дисертаційній роботі одне з ключових місць. Це зумовлено тим, що розвиток законодавства, яке регламентує митні режими переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, цілком може слугувати індикатором глобальних перетворень у сфері митного регулювання, пов'язаних із розробкою і прийняттям МК України від 13 березня 2012 р. Єдиним поняттям у цьому Законі, що сформульовано через винятково юридизоване словосполучення «комплекс взаємопов'язаних правових норм» та яке насамперед обумовлює власне митну процедуру, є поняття «митний режим».

Шляхом вивчення наявних в юридичній літературі періодизацій розвитку законодавства, що регулює митні режими переробки, автор дійшов висновку, що самі по собі переліки нормативно-правових актів завжди будуть неповними, вони лише дають уявлення про те, яким

чином розвивалося законодавство про режими переробки, й не дозволяють встановити, які ж ключові акти законодавства змінювали тенденції такого розвитку.

Визнано, що на відміну від представників економічної науки та науки державного управління, вчені-правники пропонують більш широкий методологічний інструментарій для дослідження і нормативно-правової основи, а також власне поняття митних режимів загалом та окремих із них зокрема. Наприклад, вельми цікавим видається термін «нормативно-правовий смисл митних режимів», який формулюється з позиції «конструювання» взаємних прав і обов'язків учасників митних правовідносин.

Верифікація відповідності міжнародним митним правилам і національного митного законодавства загалом та окремих його інститутів – критерій, за яким, на погляд автора, варто оцінювати прогресивність державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності. У межах дисертаційної роботи зроблено спробу відповісти на питання: чи існують міжнародні митні правила унормування митних режимів, чи відповідає чинне законодавство в частині регламентації митних режимів переробки міжнародним митним стандартам?

Характеризуючи нормативно-правову основу митних режимів переробки, зазначено: обов'язковим учасником відповідних митно-режимних відносин є фізична або юридична особа-нерезидент; відмова законодавця від закріплення в митному кодифікованому акті митного режиму переробки товарів під митним контролем є цілком виправданою; ухвалення Податкового й Митного кодексів України дозволило систематизувати законодавство про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах.

Загальної позитивної оцінки дістали зміни у законодавстві, що відбулися з ухваленням МК 2012 р., які безпосередньо пов'язані з можливістю застосування митних режимів переробки. Вони є наочною демонстрацією прагнення лібералізувати митні правила (коли, наприклад, йдеться про країну походження перероблюваного товару), а також більш-менш успішної систематизації митного законодавства (мовиться про дефініцію «ремонт» товару й фіскальну складову операції переробки на митній території України). Зроблено висновок про те, що нормативно-правове визначення митних режимів переробки змінювалося й зазнає змін у силу неспинної динаміки митного законодавства через більш широке впровадження в національне митне законодавство правил і стандартів міжнародного митного права, а також адаптацію до норм митного права ЄС.

У підрозділі 2.2 «Структура та функції митних режимів переробки» зазначається, що найбільш оптимальним для дослідження структури митних режимів загалом і митних режимів переробки зокрема є підхід, відповідно до якого слід виокремлювати такі структурні елементи, як умови, обмеження, заборони й приписи, а також вимоги, виконання яких покладено на носія митного режиму переробки.

На основі аналізу та узагальнення позитивних і негативних наслідків здійснення операцій з давальницькою сировиною стверджується, що в сучасних умовах господарювання вказані операції необхідно застосовувати й розглядати з точки зору переважання позитивних наслідки порівняно з негативними, що в підсумку дозволяє говорити про них як про своєрідний економіко-правовий засіб забезпечення економічної безпеки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Митні режими переробки виступають правовими засобами узгодження економічних інтересів цих суб'єктів, а також держави.

Беручи до уваги зміст митно-правового поняття «переробка», зазначено: а) митний режим (загальний) через свій регулятивний і фіскальний компоненти покликаний забезпечити нормальні умови функціонування суспільства й держави у сферах економічної безпеки, захисту прав споживачів, суспільної моралі тощо; б) митні режими переробки (спеціальні) виконують функцію стимулювання виробництва готової продукції з більшою питомою часткою доданої вартості, виробничої кооперації, використання економічних переваг і потенціалу інших митних територій, аніж тих, на яких виробляється первинна сировина (матеріали), роботи ремонтних підприємств.

У підрозділі 2.3 «Митні формальності щодо товарів, задекларованих у митні режими переробки» наголошується на важливості аналізу правових особливостей здійснення митних операцій щодо товарів, заявлених у митні режими переробки, а також з'ясування прогалин у нормативно-правовому регулюванні відповідних митних формальностей і пропонування шляхів їх усунення. Нормативно-правовим матеріалом цьому слугували, передусім норми МК України, зібрані у главах 23 і 24, структурування яких свідчить про аналогічний підхід законодавця до врегулювання митного режиму переробки на митній території та митного режиму переробки за межами митної території.

Митні формальності щодо товарів, задекларованих у митні режими переробки, запропоновано розуміти як сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами й митними органами з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, яке регламентує процедуру заявлення товару в митний режим переробки, перебування в ньому й завершення дії такого режиму.

Аналіз зазначених формальностей, а саме отримання дозволу на заявлення товару в режим переробки, встановлення строків митної переробки, оподаткування митом її продуктів тощо дозволив виявити, наприклад, прогалини в чинному законодавстві та запропонувати шляхи їх усунення за допомогою надання конкретних рекомендацій суб'єктам законодавчої і відомчої правотворчості.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано розв'язання наукового завдання, що полягає в характеристиці митних режимів переробки як спеціальних економічних митних режимів, визначенні сучасного стану та основних шляхів покращення їх адміністративно-правового забезпечення. В результаті проведеного дослідження сформульовано ряд положень, висновків і пропозицій. Основні з них такі:

1. Розкриваючи ознаки легального визначення поняття митного режиму вказано на такі з них:

а) митний режим є галузевим митно-правовим інститутом, якому властиві наявність відповідної сукупності нормативних приписів, об'єднання правових норм стійкими закономірностями і зв'язками, які віддзеркалюються в юридичних приписах; б) заявлена декларантом мета транскордонного переміщення товару є актом зовнішнього волевиявлення власника товару або уповноваженої ним особи, що полягає в наданні згоди дотримуватися встановлених митним режимом юридичних зобов'язань (умов, обмежень, заборон тощо); в) митний режим визначає характер і зміст митних правовідносин; г) митний режим за певних винятків є фіскальним інструментом, оскільки тягне за собою виникнення податкового зобов'язання умовного чи безумовного характеру.

2. З метою усунення наявної прогалини й поширення дії митних режимів на всі випадки транскордонного переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення, а також для забезпечення несуперечності всередині термінологічної системи митного законодавства, запропоновано внести зміни до МК України: 1) у п. 25 ст. 4 після слова «товарів» після коми слід додати словосполучення «транспортних засобів комерційного призначення»; 2) замість словосполучення «правовий статус» слід вказати «митний статус»; 3) після слів «... і обумовлюють їх...» замість «використання» зазначити «користування та/або розпорядження».

3. За аналогією зі структурою адміністративно-правового режиму елементний склад митного режиму визначено таким чином: 1) носій митного режиму (суб'єкт митних правовідносин, чії законні права та інтереси реалізуються безпосередньо через виконання режимних правил і дотримання юридичних обов'язків, які з них випливають); 2) митно-режимні правові засоби (нормативні приписи, які слід відрізнити від елементів правового механізму реалізації митного режиму); 3) митно-режимні правила; 4) правові статуси суб'єктів режимного регулювання (носіїв митних режимів, а також спеціальних суб'єктів – митних органів доходів і зборів та їх посадових осіб); 5) система організаційно-юридичних гарантій (як складова частина правового режиму).

4. Зміст митних режимів проаналізовано з позиції а) системності (використано положення теорії правових режимів і теорії адміністративно-правових режимів; б) співвідношення загального й спеціальних режимів; в) визначення об'єкта митного режиму; г) взаємопов'язаності із завданнями та цілями митної політики; г) співвідношення з термінами «митний режим», «митна

процедура», «митні формальності»; д) правореалізації (носій режиму реалізує право на вільний вибір митного режиму) й правообмеження (носій режиму обмежує себе в частині розпорядження й користування товаром чи транспортним засобом комерційного призначення).

5. Запропоновано класифікувати всі митні режими на декілька груп залежно від передбачених митним законодавством обмежень щодо заявлених у ці режими товарів і транспортних засобів комерційного призначення: а) митні режими випуску (імпорт, експорт, реімпорт, реекспорт); б) митні режими умовного випуску (тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, транзит, митний склад, безмитна торгівля); в) митні режими переробки (переробка на митній території, переробка за межами митної території); г) митні режими екстериторіального типу (вільна митна зона); ґ) митні режими виключення (знищення або руйнування товарів, відмова від товарів на користь держави). Для парних митних режимів, у тому числі митних режимів переробки, об'єднаних у певну групу, доцільним є аналіз їх обох, що дозволяє виокремити спільне та наголосити на відмінному, взявши за основу такі показники, як місце в системі митних режимів, структура, зміст, функції, митні формальності щодо товарів, заявлених у них.

6. З метою гармонізації митного й податкового законодавства, яким урегульовано відносини з надання специфічних послуг, що передбачають роботи з рухомим майном, попередньо ввезеним на митну територію України для виконання таких робіт та вивезеним за межі митної території України (фактично дії в рамках митного режиму переробки на митній території України), запропоновано уніфікувати ч. 2 ст. 150 МК і пп. 195.1.3 п. 195.1 ст. 195 ПК, взявши за основу норму МК, тобто після слів «До робіт з рухомим майном належать роботи з переробки товарів, що можуть включати...» вказати «операції з переробки, передбачені ч. 2 ст. 150 МК».

7. З аналізу легальних дефініцій митних режимів переробки на митній території та за її межами стає зрозумілим, що ці режими, по-перше, мають спільну мету, а саме переміщення товарів через митний кордон з наступною їх переробкою; по-друге, передбачають звільнення від заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; по-третє, є, так би мовити, проміжними митними режимами, оскільки перший можливий за умови наступного заявлення продуктів переробки в режим реекспорту (не експорту, чим відрізняється від методології ведення митної статистики, прийнятої в СНД), другий – в режим імпорту.

8. У результаті дослідження нормативно-правової основи режимного регулювання переробки товарів на митній території та за її межами встановлено, що: а) невід'ємною частиною відповідного масиву нормативно-правових актів виступають ті, що регламентують операції з давальницькою сировиною, якщо один з учасників відповідного контракту є нерезидент; б) доцільною була відмова від митного режиму переробки товарів під митним контролем, оскільки він частково дублював режим переробки на митній території України, вимагав виконання посадовцями митних органів невластивих їм функцій контролю переробних операцій;

в) прийняття Податкового та Митного кодексів дозволили відмовитися від спеціального комплексного закону й систематизувати законодавство про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах, суттєво зменшити питому частку в ньому підзаконних актів і водночас більш раціонально розподілити повноваження між органами виконавчої влади.

9. Шляхом порівняльного аналізу термінології та відповідних структурних елементів МК України й Кіотської конвенції щодо спрощення та гармонізації митних процедур встановлено, що законодавець (а) розширив обсяг поняття «митний режим переробки за межами митної території», (б) запозичив правові приписи щодо можливості поділу на партії такої, що ввозиться, продукції переробки, умовного повного або часткового звільнення від сплати митних платежів та ін., (в) як таке виробництво не включив до числа операцій, що їх можна проводити з товаром у митних режимах переробки.

10. Аналіз структури та функцій митних режимів переробки засвідчив наступне: а) у МК України розширено обсяг поняття «ремонт» й уточнено його настільки, що на практиці не повинні виникати питання з його однозначним тлумаченням; б) функціонально операції з давальницькою сировиною є своєрідним економіко-правовим засобом забезпечення економічної безпеки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності; митні режими переробки, відтак, виступають правовими засобами узгодження економічних інтересів цих суб'єктів, а також держави; в) функції митних режимів за критерієм переважання в їхньому змісті тих чи інших правових приписів можуть бути обмежувальними, заборонними та дозвільними (стимулювання); г) митні режими переробки (спеціальні) виконують функцію стимулювання виробництва готової продукції з більшою питомою часткою доданої вартості.

11. Набір операцій з переробки товарів у митних режимах переробки є зіставним із відповідними міжнародними стандартами. Принаймні перелік переробних операцій не підлягає розширеному тлумаченню, центральні органи виконавчої влади не уповноважені приймати рішення й давати дозвіл на проведення таких операцій з переробки товару, що не передбачені статтею МК. Разом із тим для приведення в повну відповідність його норми з Кіотською Конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур пропонується внести зміни в ч. 2 ст. 150 МК й викласти п. 1 у такій редакції: «1) виробництво», а теперішній п. 1 і п. 2 вважати, відповідно п. 2 і п. 3.

12. Відсутність уточнюючої обставини, а саме вказівки на те, що зміна або відкликання дозволу відбувається в разі, якщо підприємство не дотримується вимог саме режиму переробки, порушує принцип адекватності вчинюваним правопорушенням встановлюваних правообмежень. Звідси варто, на наш погляд, і в ч. 9 ст. 149 МК, і в ч. 8 ст. 165 МК словосполучення «...або якщо підприємство, якому надано такий дозвіл, не дотримується положень цього Кодексу та інших актів законодавства з питань державної митної справи» доповнити словами «що встановлюють правила

митного режиму...» і далі вказати «переробки на митній території України» або «переробки за межами митної території України» відповідно.

13. Згідно з МК лише законами України може визначатися інший строк переробки товарів, аніж передбачений статтями 151 і 166 МК. Запропоновано відновити дію норми МК, відповідно до якої виходячи з технологічних особливостей переробки Кабінет Міністрів України за поданням відповідного міністерства або іншого центрального органу влади може встановлювати триваліші строки переробки товарів, аніж 365 днів, оскільки згідно з п. 8 ст. 116 Конституції України саме Кабінет Міністрів України, а не вищий законодавчий орган держави із складною процедурою схвалення законопроектів, організовує й забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи.

14. Необхідно внести зміни в п. 3 ч. 1 ст. 86 МК й виключити з нього словосполучення «або у вигляді продуктів їх переробки», поширити таким чином дію митного режиму реекспорту на товари, які при ввезенні на митну територію України мали статус іноземних, були поміщені в митний режим переробки на митній території та вивозяться за межі митної території України в тому ж стані, в якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання.

15. З метою налагодження належного валютного контролю пропонується внести наступні зміни в Інструкцію про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями, затверджену постановою Правління Національного банку України від 24.03.1999 р. № 136: 1) викласти абз. 1 п. 1.12 Інструкції в такій редакції: «Підставою для зняття банком з контролю експортної, імпортної операції резидента є отримана ним інформація з реєстру МД»; 2) викласти абз. 11 п. 1.1 Інструкції в такій редакції: «Реєстр МД – електронний реєстр увізних або вивізних митних декларацій, на підставі яких продукція, що експортується (імпортується), переміщується через митний кордон України. Національний банк України та комерційні банки, уповноважені здійснювати валютний контроль експортних та імпортних операцій резидентів, з метою такого контролю в автоматизованому режимі отримують запитувану інформацію з Реєстру МД»; 3) виключити абз. 1 п. 3.3 Інструкції.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чуприна О. В. Операції з давальницькою сировиною – важливий спосіб вирішення економічної безпеки підприємств / О. В. Чуприна // Право та управління. – 2011. – № 2. – С. 410–417.

2. Чуприна О. В. Теоретичний рівень наукового дослідження митних режимів переробки / О. В. Чуприна // Вісник Академії митної служби України. – (Серія «Право»). – 2013. – № 2. – С.

175–179.

3. Чуприна О. В. Переробка товарів на митній території України: динаміка законодавчих змін / О. В. Чуприна // Вісник Академії митної служби України. – (Серія «Право»). – 2014. – № 1. – С. 190–195.

4. Чуприна О. В. До питання нормативно-правового регулювання митних режимів переробки / О. В. Чуприна // Митна справа. – 2015. – № 2. – С. 54–60.

5. Чуприна О. В. Класифікація митних режимів у юридичній науці та законодавстві / О. В. Чуприна // Право та інновації. – 2015. – № 2 (10). – С. 133–139.

6. Чуприна О. В. Митний режим переробки за межами митної території України: норми кодифікованого акта в розвитку / О. В. Чуприна // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти) : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Дніпропетровськ, 29 березня 2013 р.). – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2013. – Т. 2. – С. 63–64.

7. Чуприна О. В. Митний режим переробки й валютний контроль / О. В. Чуприна // Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та молодих учених (м. Бердянськ, 25-26 листопада 2013 р.) / Бердянський ун-т менеджменту і бізнесу ; [редкол. : Г. В. Новицький та ін.]. – Донецьк : Донбас, 2013. – С. 241–242.

8. Чуприна О. В. Митні режими переробки в МК ЄС: юридичний переклад як чинник належної адаптації / О. В. Чуприна // Актуальні проблеми розвитку права і держави в умовах міжнародних інтеграційних процесів : матеріали між нар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 29 листопада 2013 р.). – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2013. – С. 268–270.

9. Чуприна О. В. Тривалість митної переробки в законодавстві України [Електронний ресурс] / О. В. Чуприна // Верховенство права у законодавчих процесах : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (3 червня 2015 р.). – Режим доступу : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=1781.

АНОТАЦІЯ

Чуприна О. В. Правове регулювання митних режимів переробки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. –

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2015.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних і практичних питань застосування митних режимів переробки. Проаналізовано теоретичні підходи до розкриття сутності митного режиму та його місця в системі правових режимів. Особливу увагу приділено структурі та змісту митного режиму, а також класифікації митних режимів переробки.

Викладено й обґрунтовано авторський підхід до розуміння правових особливостей митних режимів переробки: шляхів гармонізації податкового та митного законодавства в частині врегулювання переробних операцій, міри впровадження норм Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, урегульованості питання щодо строків переробки товарів на митній території та за її межами. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства про порядок здійснення контролю за експортними, імпорнтними операціями.

Ключові слова: давальницька сировина, правове регулювання, митний режим, структура, зміст, функції, переробка на митній території, переробка за межами митної території, митні формальності.

АННОТАЦІЯ

Чуприна А. В. Правовое регулирование таможенных режимов переработки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право; финансовое право; информационное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических вопросов применения таможенных режимов переработки. Проанализированы теоретические подходы к раскрытию сущности таможенного режима и его места в системе правовых режимов. Особое внимание уделено структуре и содержанию таможенного режима, а также классификации таможенных режимов переработки.

Изложен и обоснован авторский подход к пониманию правовых особенностей таможенных режимов переработки: путей гармонизации налогового и таможенного законодательства в части урегулирования операций по переработке, степени внедрения норм Киотской конвенции об упрощении и гармонизации таможенных процедур, урегулирования сроков переработки товаров на таможенной территории и за ее пределами. Обоснованы предложения по

совершенствованию законодательства о порядке осуществления контроля за экспортными, импортными операциями.

В результате анализа нормативно-правовой базы режимного регулирования переработки товаров на таможенной территории и за ее пределами установлено, что: а) неотъемлемой частью соответствующего массива нормативно-правовых актов являются те, которые регламентируют операции с давальческим сырьем, если один из участников соответствующего контракта является нерезидентом; б) целесообразным был отказ от таможенного режима переработки товаров под таможенным контролем, потому что он частично дублировал режим переработки на таможенной территории Украины, требовал выполнения должностными лицами таможенных органов несвойственных им функций контроля перерабатывающих операций; в) принятие Налогового и Таможенного кодексов позволило отказаться от специального комплексного закона и систематизировать законодательство об операциях с давальческим сырьем во внешнеэкономических отношениях, существенно уменьшить удельную долю в нем подзаконных актов и одновременно более рационально распределить полномочия между органами исполнительной власти.

Установлено, что набор операций по переработке товаров в таможенных режимах переработки сопоставим с соответствующими международными стандартами. Перечень перерабатывающих операций не подлежит расширительному толкованию, центральные органы исполнительной власти не уполномочены принимать решения и давать разрешение на проведение таких операций по переработке товара, не предусмотренных статьей ТК Украины. Вместе с тем, для приведения его норм в полное соответствие с Киотской Конвенцией об упрощении и гармонизации таможенных процедур предложено внести изменения в ТК Украины. Анализ таможенных формальностей, которым подлежат товары, задекларированные в таможенные режимы переработки, а именно получение разрешения на заявление товара в такие режимы, установление сроков таможенной переработки, налогообложение пошлиной ее продуктов позволил выявить пробелы в действующем законодательстве и предложить пути их устранения за счет внесения конкретных рекомендаций субъектам законодательного и ведомственного правотворчества.

Ключевые слова: давальческое сырье, правовое регулирование, таможенный режим, структура, содержание, функции, переработка на таможенной территории, переработка вне таможенной территории, таможенные формальности.

SUMMARY

Chupryna A. V. Legal regulation of customs regimes of processing. – On the right for a manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the Candidate of Legal Sciences, specialty 12.00.07 – Administrative Law and Procedure, Financial Law, Information Law. – Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The thesis is devoted to research of theoretical and practical issues of application of customs regimes of processing. The theoretical approaches to the disclosure, the customs regime and its place in the system of legal regimes. Particular attention is paid to the structure and content of the customs regime, as well as the classification of customs modes of processing.

Stated and substantiated the author's approach to the understanding of the legal characteristics of customs modes of processing: ways of harmonizing the tax and customs legislation of the settlement processing operations, the degree of implementation of the rules of the Kyoto Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures, the settlement of the processing of goods in the customs territory and outside. Sound proposals to improve legislation on the exercise of control over the export and import operations.

Key words: raw materials supplied by the customer, legal regulation, customs regime, structure, content, features, processing on the customs territory, processing outside the customs territory, customs formalities.

Відповідальний за випуск
канд. юрид. наук, доцент Зуй В. В.

Підп. до друку 05.11.2015 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 1391.

Друкарня
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77